

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol 2016-17 – Cyngor Gwynedd

Issued: Mehefin 2017
Document reference: 334A2017

Lluniwyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol hwn ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Paul Goodlad a Jeremy Evans o dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi'r Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd i'r diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn anelu i ddarparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus, a thrwy wneud hynny, meithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2016-17	4
Mae'r Cyngor yn bodloni'r gofynion statudol o ran gwelliant parhaus	4
Argymhellion a chynigion i wella	4
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2016-17	5

Atodiadau

Atodiad 1 – Statws yr adroddiad hwn	14
Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynyddol	15
Atodiad 3 – Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17	18

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2016-17

- 1 Wrth benderfynu ar gwmpas y gwaith a wnaed yn ystod y flwyddyn, bu inni ystyried hyd a lled yr wybodaeth a gasglwyd drwy archwiliadau ac arolygiadau, yn ogystal â ffynonellau gwybodaeth eraill, gan gynnwys systemau adolygu a gwerthuso Cyngor Gwynedd (y Cyngor) ei hun. Yn 2016-17, roedd y gwaith a wnaed gennym i asesu gwelliant ym mhob cyngor yn seiliedig ar dair thema: llywodraethu, defnyddio adnoddau, a chynllunio gwelliant ac adrodd arno. Mewn rhai cyngorau, ategwyd y gwaith hwn drwy gynnal archwiliadau lleol a oedd yn seiliedig ar risg, fel y nodir yng Nghynllun Archwilio 2016-17.
- 2 Nodir y gwaith a gyflawnwyd ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, yn [Arddangosyn 1](#).

Mae'r Cyngor yn bodloni'r gofynion statudol o ran gwelliant parhaus

- 3 Ar sail y gwaith a gyflawnwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru a'r rheoleiddwyr perthnasol, a'r gwaith hwnnw yn unig, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn credu bod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2017-18.

Argymhellion a chynigion i wella

- 4 O ystyried yr ystod eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na baem yn cael hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
 - wneud cynigion i wella – os ydym yn cynnig gwelliannau i'r Cyngor, rydym yn disgwyl iddo wneud rhywbeth yn eu cylch a byddwn yn cadw llygad ar yr hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol i wella – os ydym yn gwneud argymhelliad ffurfiol, rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw cyn pen 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig, a chyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, gwnaed nifer o gynigion i wella, ac fe'u hailadroddir yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro'r cynnydd a wneir o ran y cynigion hyn a'r argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol ([Atodiad 3](#)) fel rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2016-17

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2016-17

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Llywodraethu			
Mawrth 2017	Llywodraethu da wrth benderfynu ar newidiadau i wasanaethau Adolygiad o drefniadau llywodraethu'r Cyngor o ran penderfynu ar newidiadau i wasanaethau.	Mae trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd o ran newidiadau i wasanaethau yn gadarn ac yn gwella, ac maent yn cefnogi proses benderfynu effeithiol yn well. Daethom i'r casgliad hwn oherwydd: <ul style="list-style-type: none"> bod newidiadau i wasanaethau yn yr arfaeth ac yn cael eu rhoi ar waith o fewn fframwaith strategol clir; bod y trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd i benderfynu ar yr angen i newid gwasanaethau, ac ar natur y newidiadau hynny, wedi'u diffinio'n glir a'u deall yn dda ar y cyfan; bod achosion busnes wedi'u strwythuro'n dda ac yn llawn gwybodaeth, ond nad yw'r pwyllgorau craffu bob amser yn adolygu ac yn herio'n amserol yr opsiynau o ran darparu gwasanaethau; bod yr ymgysylltu â rhanddeiliaid yn gynhwysfawr ac yn eang; bod y trefniadau i fonitro effaith newidiadau i wasanaethau, eu hasesu, ac adrodd arnynt, yn parhau i gael eu hatgyfnerthu; bod yr hunanasesiadau blynyddol o drefniadau llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar risg ac yn hybu gwelliant parhaus. 	Byddai modd cryfhau trefniadau llywodraethu'r Cyngor ar gyfer newidiadau mawr i wasanaethau drwy: C1 Rhoi cyfle i'r pwyllgorau craffu adolygu a herio achosion busnes newidiadau i wasanaethau mewn ffordd amserol cyn bod y Cabinet yn penderfynu'n derfynol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Defnyddio adnoddau			
Rhagfyr 2016	<p>Llythyr archwilio blynyddol 2015-16</p> <p>Llythyr sy'n crynhoi'r prif negeseuon sy'n codi o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Ceir copi o'r Llythyr Archwilio Blynyddol yn Atodiad 2 i'r adroddiad hwn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cydymffurfiodd y Cyngor â'i gyfrifoldebau yn ymwneud ag adroddiadau ariannol a defnyddio adnoddau; • rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau; • rwyf wedi cyhoeddi tystysgrif yn cadarnhau bod y broses o archwilio'r cyfrifon wedi'i chwblhau ar 30 Medi 2016; • nid yw'r gwaith a wnaed gennyf hyd yma i ardystio hawliadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2016-17 na'r systemau ariannol allweddol. 	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Mawrth 2017	<p>Cynllunio arbedion Adolygiad o drefniadau arbedion ariannol y Cyngor, gan gynnwys pa mor dda y mae'n cyflawni'r arbedion gofynnol ac a yw'n mynd ati mewn ffordd gadarn i gynllunio, i reoli ac i gyflawni arbedion cyllidebol ar gyflymder sy'n cefnogi cydnerthedd ariannol.</p>	<p>Mae'r Cyngor yn mynd ati i gynllunio arbedion mewn ffordd effeithiol ac ystyrlon, ac mae hyn yn cefnogi cydnerthedd ariannol yn y dyfodol.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <p>Yr arbedion a wnaed yn 2015-16</p> <ul style="list-style-type: none"> yn ôl adroddiadau'r Cyngor, mae wedi cyflawni 91% o arbedion arfaethedig 2015-16 yn ystod y flwyddyn a gall ddangos iddo gyflawni arbedion unigol. <p>Trefniadau cynllunio ariannol</p> <ul style="list-style-type: none"> mae trefniadau cynllunio ariannol cadarn ar waith yn y Cyngor ac maent yn cael eu hategu gan gynlluniau arbedion a ystyriwyd yn ofalus. <p>Cynllun Arbedion 2016-17</p> <ul style="list-style-type: none"> mae gan y Cyngor gynlluniau arbedion manwl ac mae'n rhagweld y bydd yn cyflawni 93% o gynllun arbedion 2016-17. 	<p>C1 Cryfhau'r trefniadau cynllunio ariannol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> sicrhau bod yr amserlenni cyflawni a geir mewn achosion busnes yn gadarn; sefydlu dull mwy corfforaethol o bennu cyfleoedd incwm.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Archwiliad perfformiad lleol sy'n seiliedig ar risg			
Hydref 2016	<p>Rheoli asedau Adolygiad o asedau tir ac adeiladau'r Cyngor, gan gynnwys safleoedd a ddefnyddir gan y Cyngor i ddarparu ei wasanaethau a safleoedd lle mae'r Cyngor yn gweithredu fel landlord ar gyfer cyrff y sector cyhoeddus a'r sector preifat.</p>	<p>Mae'r modd y mae Cyngor Gwynedd yn mynd ati i reoli asedau eiddo'n cefnogi penderfyniadau a gwelliannau cadarn ac effeithiol.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod y gwaith o reoli asedau eiddo'n seiliedig ar weledigaeth glir sy'n ystyried anghenion lleol ac yn cefnogi blaenoriaethau'r Cyngor, er nad yw'r gwaith o reoli asedau ar y cyd â phartneriaid wedi datblygu'n ddigonol; • bod gan y Cyngor drefniadau effeithiol i reoli ei asedau tir ac eiddo; • bod y Cyngor yn ymgysylltu'n rheolaidd â rhanddeiliaid pan fo'n rheoli ei asedau; • bod y modd y mae'r Cyngor yn mynd ati i reoli perfformiad yn hybu gwelliant parhaus. 	<p>Nid oes gan y Cyngor a'i bartneriaid ddull systematig o reoli asedau ar y cyd</p> <p>C1 Dylai'r Cyngor arwain y blaen drwy ailagor trafodaethau â phartneriaid lleol a rhanbarthol ynghylch datblygu dull systematig o gynllunio asedau ar y cyd, gan gynnwys cyfleoedd i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gytuno ar systemau rheoli perfformiad ar y cyd, a'u defnyddio; • sefydlu cyrff darparu gwasanaethau eiddo ar y cyd; • sefydlu cyrff dal eiddo ar y cyd.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Hydref 2016	<p>Adolygiad Technoleg Gwybodaeth</p> <p>Adolygiad o'r graddau y mae trefniadau'r Cyngor i ddatblygu, defnyddio a chefnogi technoleg yn debygol o gefnogi gwelliant parhaus.</p>	<p>Mae Gwasanaeth TGCh y Cyngor wedi gwella ers 2011, ac mae bellach mewn gwell sefyllfa i gefnogi nodau a dyheadau'r Cyngor, ond nid yw'r trefniadau llywodraethu'n ddigon cadarn.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nid yw'r trefniadau llywodraethu technoleg gwybodaeth yn cael eu rhoi ar waith yn gyson nac yn ddigon cadarn i gefnogi cynllunio a buddsoddi effeithiol, ond mae'r Cyngor yn cydnabod pwysigrwydd TG o ran gwireddu gweledigaeth Ffordd Gwynedd; • o dan Strategaeth TG flaenorol y Cyngor, sefydlwyd strwythurau, seilwaith a phrosesau rheoli gwasanaeth, ac mae hyn wedi galluogi'r Gwasanaeth TGCh i ganolbwyntio yn ei strategaeth newydd ar gefnogi gweledigaeth Ffordd Gwynedd; • mae Gwasanaeth TGCh y Cyngor wedi gwella'n sylweddol ers adolygiad diwethaf Swyddfa Archwilio Cymru yn 2011. 	<p>Cynigion i wella – Llywodraethu TG</p> <p>C1 Adolygu cylch gorchwyl ac aelodaeth y Grŵp Llywodraethu TG i sicrhau ei fod yn effeithiol o ran cytuno ar flaenoriaethau a gwneud argymhellion i'r uwch-reolwyr a'r Aelodau. Yn ogystal, mae angen i'r grŵp sicrhau cysondeb o ran:</p> <ul style="list-style-type: none"> • y model blaenoriaethu prosiectau TG; • paratoi achosion busnes ar gyfer pob prosiect TG; • adolygu pob prosiect TG ar ôl ei roi ar waith; • defnyddio'r dull rheoli prosiectau a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer pob prosiect TG mawr. <p>C2 Codi proffil y Grŵp Llywodraethu TG i sicrhau ei fod yn cwrdd yn rheolaidd a'i fod yn cyhoeddi ei agendâu, ei gofnodion a'i gamau gweithredu / argymhellion.</p> <p>Cynigion i wella – Strategaeth TG</p> <p>P3 Sicrhau bod ymwybyddiaeth o'r Strategaeth TG newydd yn cynyddu ar draws y Cyngor.</p> <p>P4 Gwella perchnogaeth a chyfrifoldeb dros y Strategaeth TG ar draws y Gwasanaeth TGCh drwy sicrhau bod cysylltiadau clir rhwng cynlluniau gwasanaeth ac arfarniadau unigol a'r strategaeth.</p> <p>P5 Darparu diweddariadau rheolaidd am hynt y Strategaeth TG i'r uwch-reolwyr a'r Aelodau.</p> <p>Cynigion i wella – Gwasanaeth TGCh</p> <p>P6 Llundio Cynllun Gwasanaeth TGCh cynhwysfawr sy'n cydweddu â'r Strategaeth TG newydd.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Tachwedd 2016	<p>Strategaeth Pobl</p> <p>Adolygiad o'r graddau y mae trefniadau rheoli pobl effeithiol ar waith yn y Cyngor ac a yw'r Cyngor yn defnyddio ei weithlu mewn ffordd sy'n ei helpu i gyflawni ei amcanion strategol.</p>	<p>Mae Cyngor Gwynedd yn ceisio sefydlu strategaeth pobl effeithiol sy'n gysylltiedig â gweledigaeth Ffordd Gwynedd, ond mae heriau'n parhau.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod y Cyngor yn datblygu ei ddull o sicrhau bod ei drefniadau rheoli pobl yn cefnogi ei weledigaeth, ond hyd yma, nid yw wedi gofyn am gymeradwyaeth ffurfiol na chyflwyno'r Strategaeth Pobl i'r Aelodau graffu arni; • mae gan y Cyngor gyfres o bolisiau a nodiadau cyfarwyddyd o ran rheoli pobl, ond nid ydynt yn cydweddu'n llwyr â'r Strategaeth Pobl ddrafft hyd yma; • er nad oes gan y Cyngor gynllun gweithlu, mae wrthi'n paratoi cynllun o'r fath; • mae'r Cyngor wedi datblygu model partner busnes lle mae gan reolwyr broffil uwch o ran rheoli pobl, ond nid yw'n cael ei roi ar waith yn gyson ac nid yw'n glir sut y mae risgiau adnoddau dynol yn cael eu rheoli. 	<p>C1 Sicrhau perchnogaeth lawn gan yr Aelodau drwy iddynt graffu ar y Strategaeth Pobl a'i chymeradwyo'n ffurfiol.</p> <p>C2 Diweddarau'r holl bolisiau rheoli pobl a'r canllaw i reolwyr i adlewyrchu'r Strategaeth Pobl newydd.</p> <p>C3 Rhoi cynllun gweithlu corfforaethol cynhwysfawr ar waith.</p> <p>C4 Cyflwyno'r broses gwerthuso newydd i'r holl staff.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Ionawr 2017	<p>Rheoli risg Asesiad sy'n seiliedig ar risg o drefniadau corfforaethol y Cyngor.</p>	<p>Mae'r Cyngor yn gwneud cynnydd da o ran cryfhau ei drefniadau rheoli risg i'w alluogi i gefnogi proses benderfynu effeithiol a chadarn yn well.</p>	<p>Byddai trefniadau rheoli risg y Cyngor yn elwa o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddatblygu dogfen tracio neu grynhoi risgiau fel rhan o'i Gofrestr Risg Gorfforaethol; • cyflwyno mwy o gysondeb o ran pennu a rheoli risgiau mewn papurau ac adroddiadau a gyflwynir i'r Aelodau; • rhoi sylw amlycach i'r cysyniad o 'barodrydd i wynebu risg' yn ei waith rheoli risg; • cyflwyno Strategaeth Risg a Llawlyfr Gweithrediadau i gyd-fynd â threfniadau diwygiedig y Cyngor; • hyfforddi'r swyddogion a'r Aelodau ynghylch rheoli risg fel rhan o fenter ehangach i godi ymwybyddiaeth.
Cynllunio gwelliant ac adrodd arno			
Ebrill 2016	<p>Archwiliad cynllun gwella blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru Adolygiad o'r cynlluniau a gyhoeddwyd gan y Cyngor o ran cyflawni amcanion gwella.</p>	<p>Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliannau.</p>	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Tachwedd 2016	Archwiliad asesiad perfformiad blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru Adolygiad o'r asesiad perfformiad a gyhoeddwyd gan y Cyngor.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad cryno	Casgliadau	Cynigion i wella
Adolygiadau gan gyrrff arolygu a rheoleiddio			
Mehfin 2016	<p>Arolygiad cenedlaethol o ofal a chymorth i bobl sydd ag anableddau dysgu</p> <p>Arolygiad ar y cyd gan Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru. Pwrpas yr arolygiad oedd asesu llwyddiant gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdod lleol o ran cyflawni'r canlyniadau sydd o bwys i bobl.</p>	<p>Gallwch ddarllen yr adroddiad drwy ddefnyddio'r dolenni hyn: Adroddiad llawn: Arolygiad cenedlaethol o ofal a chymorth i bobl sydd ag anableddau dysgu - CYNGOR GWYNEDD Fersiwn hawdd ei ddarllen o'r adroddiad</p>	<p>Argymhellion hawdd eu darllen:</p> <p>C1 Mae angen i Gyngor Gwynedd wneud cynlluniau da ar gyfer y dyfodol. Mae hyn yn golygu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae angen i'r Gyngor wybod beth sydd ei angen ar bobl ag anableddau dysgu. • rhaid i arweinwyr y Gyngor arwain pethau. • rhaid i'r Gyngor weithio'n agos gyda phobl ag anableddau dysgu a'u gofawyr teuluol. Bydd angen cymorth ar rai pobl gan wasanaethau eiriolaeth i wneud hyn. • rhaid i'r Gyngor weithio'n agos â darparwyr gwasanaeth; a bod. • rhaid i'r Gyngor gynllunio gyda'r Bwrdd Iechyd sut i ddewis a phrynu gwasanaethau gyda'i gilydd yn y dyfodol. <p>C2 Mae angen i'r Gyngor gael ffordd i wneud yn siŵr ei fod yn cadw pobl yn ddiogel.</p> <p>C3 Mae angen i'r Gyngor wirio ei fod yn cefnogi hawliau pobl y gallai fod angen cyfyngu ar eu rhyddid.</p> <p>C4 Mae angen i'r Gyngor wneud yn siŵr bod staff yn cael y cyngor, y cymorth a'r oruchwyliaeth iawn.</p> <p>Mae adroddiad yr arolygiad hefyd yn cynnwys amryw o argymhellion ar gyfer Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr.</p>

Atodiad 1- Statws yr adroddiad hwn

Statws yr adroddiad hwn

Yn unol â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gyflawni asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae dyletswydd gyffredinol ar awdurdodau gwella (a ddiffinnir fel cynghorau lleol, parciau cenedlaethol, ac awdurdodau tân ac achub) i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau'.

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried pa mor debygol yw hi y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'r ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hwn yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau yntau hefyd. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn paratoi adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 o'r Mesur, drwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyhoeddi adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cyflawni asesiad gwella o dan adran 18 ac yn datgan a yw (o ganlyniad i'w archwiliad gwella o dan adran 17) yn credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

O dan rai amgylchiadau, gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd gyflawni arolygiadau arbennig (o dan adran 21) a fydd yn destun adroddiadau i'r awdurdod a'r Gweinidogion, a gall ef eu cyhoeddi (o dan adran 22). Un o weithgareddau atodol pwysig yr Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (yn unol â gofynion adran 23) gan ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2 - Llythyr archwilio blynyddol

Annual Audit Letter

Dilwyn Williams
Cynghorydd Dyfed Wyn Edwards
Cyngor Gwynedd
Shirehall Street
Caernarfon
LL55 1SH

Annwyl Dilwyn a Dyfed

Llythyr Archwilio Blynyddol – Cyngor Gwynedd 2015-16

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol sy'n deillio o gyfrifoldebau statudol Archwilydd Cyffredinol Cymru o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'm cyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Cydymffurfiodd y Cyngor â'i gyfrifoldebau yn ymwneud ag adroddiadau ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb y Cyngor yw:

- rhoi systemau rheolaeth fewnol ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodion a sicrhau bod ei asedau'n ddiogel;
- cadw cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu ac adolygu'n barhaus drefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol i mi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau; a
- rhoi tystysgrif yn cadarnhau fy mod wedi cwblhau'r broses o archwilio'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r Cod hwn yn seiliedig ar Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Ar 30 Medi 2015, rhoddais farn archwilio ddiamod ar y datganiadau cyfrifyddu, gan gadarnhau eu bod yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol a thrafodion y Cyngor a'r Gronfa Bensiwn. Mae fy adroddiad wedi'i gynnwys yn y Datganiad Cyfrifon. Nodwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o gyfrifon (ar gyfer y Cyngor a'r Gronfa Bensiwn) i aelodau'r Pwyllgor Archwilio yn fy adroddiadau ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol ar 24 Medi 2015. Nid oes angen i mi ddwyn unrhyw beth at eich sylw yn y llythyr hwn.

Mae'n werth nodi hefyd fod y Cyngor wedi arwain y gwaith o baratoi cyfrifon y Cyd-bwyllgor GwE Cyd-Bwyllgor a'i fod hefyd wedi paratoi Ffurflenni Blynyddol ar gyfer Harbyrau Gwynedd, y Cyd-bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) a'r Cyd-bwyllgor Cynllunio Polisi ar y Cyd. Ar 30 Medi 2016:

- rhoddais farn archwilio ddiamod ar gyfrifon GwE gan gadarnhau eu bod yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Pwyllgor.
- Cadarnheais fod y wybodaeth yn y ffurflenni blynyddol ar gyfer Harbyrau Gwynedd, y Cyd-bwyllgor AAA a'r Cyd-bwyllgor Cynllunio Polisi ar y Cyd yn unol ag arferion priodol.

Hysbyswyd y pwyllgorau perthnasol am y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliadau hyn lle roedd yn briodol gwneud hynny. Unwaith eto, nid oes angen i mi ddwyn unrhyw beth at eich sylw yn y llythyr hwn.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon ac rwyf hefyd wedi dibynnu ar y gwaith a gwblhawyd fel rhan o'r Asesiad Gwella o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn tynnu sylw at feysydd lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau hyn wedi'i ddangos eto neu lle y gellid gwneud gwelliannau pan mae'n cyhoeddi ei Adroddiad Gwella Blynyddol.

Rwyf wedi cyhoeddi tystysgrif yn cadarnhau bod y broses o archwilio'r cyfrifon wedi'i chwblhau ar 30 Medi 2016.

Nid wyf eto wedi cyhoeddi tystysgrif yn cwblhau'r archwiliad am fod mater heb ei benderfynu a oedd yn ymwneud â gwrthwynebiad a godwyd gan etholwr. Fodd bynnag, rwyf wedi cwblhau fy ngwaith ar y mater hwn ac wedi ymateb i'r etholwr gan nodi nad wyf yn bwriadu cymryd unrhyw gamau archwilio ffurfiol pellach.

Gan na fu unrhyw newidiadau i'r cyfrifon ers i mi roi fy marn ar 30 Medi 2015, rwyf yn bwriadu cyhoeddi tystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau, ar ôl i'r Pwyllgor Archwilio ystyried fy adroddiad terfynol ac ailgymeradwyo'r cyfrifon. Rwy'n disgwyl i hyn ddigwydd ar ddechrau mis Rhagfyr 2015.

Nid yw'r gwaith a wnaed gennyf hyd yma yn ardystio hawliadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2016-17 na systemau ariannol allweddol

Mae fy rhaglen o waith archwilio ar hawliadau grant 2015-16 ym mynd rhagddi ar hyn o bryd. Hyd yma nid wyf wedi nodi unrhyw faterion a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2015-16 na systemau ariannol allweddol.

Ar hyn o bryd, disgwylir i'r ffi archwilio ariannol ar gyfer 2015-16 fod yn unol â'r ffi y cytunwyd arni a nodir yng Nghynllun Archwilio 2016.

Yn gywir

Ian Howse

Dros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

Atodiad 3 - Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Awst 2016	Cydnherthedd ariannol awdurdodau lleol yng Nghymru 2015-16	<p>Yn ein hadroddiad yn 2014-15 (Cydnherthedd ariannol cynghorau yng Nghymru, Ebrill 2015), gwnaethom nifer o argymhellion i'r awdurdodau lleol. Yn 2016-17, roedd nifer o'r argymhellion hyn yn dal i fod yn berthnasol ac roedd angen i'r awdurdodau wneud rhagor o waith i fynd i'r afael â nhw. Yn ogystal, gwnaethom yr argymhellion a ganlyn ar sail ein hadolygiad diweddaraf:</p> <p>A1 Dylai awdurdodau lleol gryfhau eu trefniadau cynllunio ariannol trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddatblygu cysylltiadau mwy eglur rhwng y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a'u blaenoriaethau corfforaethol a'u cynlluniau gwasanaeth; • alinio strategaethau allweddol eraill fel cynlluniau rheoli gweithlu ac asedau gyda'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig; • datblygu cynlluniau arbedion amflwydd cynhwysfawr wedi'u costio'n llawn sy'n sail i'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig ac yn cwmpasu cyfnod y Cynllun, nid y gyllideb flynyddol nesaf yn unig; • categoreiddio cynigion ar gyfer arbedion fel y gellir monitro'r newid o fathau traddodiadol o arbedion i arbedion gweddnewidiol dros gyfnod y Cynllun Ariannol Tymor Canolig; a • sicrhau bod amserlenni ar gyfer cyflawni cynigion penodol ar gyfer arbedion yn realistig a bod atebolrwydd am eu bodloni wedi'i neilltuo'n briodol. <p>A1 Dylai awdurdodau lleol ddatblygu polisiâu cynhyrchu incwm a chodi tâl corfforaethol.</p> <p>A2 Dylai awdurdodau lleol sicrhau bod ganddynt strategaeth cronfeydd wrth gefn gynhwysfawr sy'n amlinellu diben penodol cronfeydd werth gefn defnyddadwy a gasglwyd ac effaith a'r defnydd o'r rhain yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig.</p> <p>A3 Dylai awdurdodau lleol ddatblygu Dangosyddion Perfformiad Allweddol i fonitro'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.</p> <p>A4 Dylai awdurdodau lleol sicrhau bod cynlluniau arbedion yn ddigon manwl i sicrhau bod aelodau'n eglur am yr hyn y bwriedir i'r cynlluniau ei ddarparu ac y gellir craffu'n briodol ar ddarpariaeth y cynlluniau hynny trwy gydol y flwyddyn.</p> <p>A5 Dylai awdurdodau lleol sicrhau bod capasiti a gallu corfforaethol ar lefel sy'n gallu cefnogi darpariaeth cynlluniau arbedion yn effeithiol yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar y cyflymder gofynnol.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2016	Diogelwch Cymunedol yng Nghymru	<p>Mae'r saith argymhelliad a geir yn yr adroddiad hwn yn peri iddi fod yn ofynnol i amryw o randdeiliaid – Llywodraeth Cymru, Tîm Cymru yn y Swyddfa Gartref, comisiynwyr heddlu a throseddau, aelodau byrddau gwasanaethau lleol ac awdurdodau lleol – weithredu'n unigol ac ar y cyd:</p> <p>A1 Gwella cynlluniau strategol er mwyn cydgysylltu gweithgarwch diogelwch cymunedol yn well, trwy sefydlu strategaeth genedlaethol a gefnogir gan gynlluniau rhanbarthol a lleol sy'n canolbwyntio ar gyflawni'r blaenoriaethau diogelwch cymunedol a gytunwyd yn genedlaethol yn lle'r fframwaith cynllunio cyfredol.</p> <p>A2 Gwella gwaith strategol â phartneriaid drwy fynd ati'n ffurfiol i greu byrddau diogelwch cymunedol effeithiol yn lle'r strwythurau diogelwch cymunedol cyfredol, sy'n ffurfioli ac yn uno gwaith Llywodraeth Cymru, yr heddlu, yr awdurdodau lleol, y byrddau iechyd, yr awdurdodau tân ac achub, WACSO a rhanddeiliaid allweddol eraill.</p> <p>A3 Gwella gwaith cynllunio trwy greu cynlluniau gweithredu cynhwysfawr sy'n cynnwys gwaith pob partner ac sy'n nodi'r cyfraniad rhanbarthol a lleol yn glir wrth gyflawni'r blaenoriaethau cenedlaethol ar gyfer diogelwch cymunedol.</p> <p>A4 Adolygu trefniadau arian grant cyfredol a symud i gyllidebau cyfunol sydd ag ymrwymadau ariannu mwy hirdymor er mwyn cefnogi cyrff cyflawni i wella'r gwaith o gynllunio prosiectau a'r gweithlu, gan ganolbwyntio ar gyflawni blaenoriaethau'r strategaeth diogelwch cymunedol genedlaethol.</p> <p>A5 Sicrhau bod perfformiad diogelwch cymunedol yn cael ei reoli'n effeithiol trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osod mesurau priodol ar bob lefel er mwyn galluogi aelodau, swyddogion a'r cyhoedd i feirniadu'r cynnydd o ran cyflawni camau gweithredu ar gyfer gwasanaethau diogelwch cymunedol; • sicrhau bod yr wybodaeth am berfformiad yn cynnwys gwaith yr holl asiantaethau perthnasol; • sefydlu mesurau i feirniadu'r mewnbynnau, yr allbynnau a'r effaith er mwyn gallu deall effaith penderfyniadau buddsoddi a chefnogi'r gwaith craffu a throsolwg. <p>A6 Adolygu'r systemau ar gyfer rheoli risgiau diogelwch cymunedol a chyflwyno trefniadau monitro ac adolygu sy'n canolbwyntio ar sicrhau'r cyhoedd bod yr arian a gaiff ei wario ar ddiogelwch cymunedol yn cyflawni canlyniadau gwell i bobl yng Nghymru.</p> <p>A7 Gwella'r gwaith o ymgysylltu a chyfathrebu â dinasyddion trwy'r byrddau gwasanaethau cyhoeddus wrth:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddatblygu cynlluniau a blaenoriaethau ar gyfer diogelwch cymunedol; • cytuno ar flaenoriaethau ar gyfer gweithredu; ac • adrodd ar berfformiad a gwerthuso'r effaith.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2016	<p><u>Trefniadau awdurdodau lleol i godi tâl am wasanaethau a chynhyrchu incwm</u></p>	<p>Mae'r adroddiad hwn yn gwneud wyth argymhelliad, ac mae'n ofynnol i'r awdurdodau lleol roi sylw i chwech ohonynt. Mae'n ofynnol i Lywodraeth Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru roi sylw i argymhellion A4 ac A6:</p> <p>A1 Datblygu fframweithiau strategol ar gyfer cyflwyno ac adolygu taliadau, gan greu cysylltiad cadarn rhyngddynt a'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig a'r Cynllun Corfforaethol.</p> <p>A2 Adolygu'r costau fesul uned a chyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau dewisol er mwyn nodi unrhyw ddiffygion yn glir a, lle bo angen, gosod targedau i wella'r sefyllfa weithredu gyfredol.</p> <p>A3 Defnyddio'r rhestr wirio asesu effaith bob tro wrth ystyried newid taliadau.</p> <p>A4 Canfod cyfleoedd i gaffael cwmnïau o'r sector preifat i gasglu taliadau, er mwyn gwella effeithlonrwydd a darbodusrwydd wrth gasglu incwm.</p> <p>A5 Gwella'r trefniadau ar gyfer rheoli perfformiad, llywodraethu ac atebolrwydd drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adrodd unrhyw newidiadau i daliadau i'r pwyllgor(au) craffu; • gwella gwaith monitro er mwyn cael dealltwriaeth well o effaith newidiadau i ffioedd a thaliadau ar gais, a chyflawniad amcanion; • meincnodi a chymharu perfformiad ag eraill yn fwy trwyadl; a • darparu gwybodaeth fwy cynhwysfawr i aelodau etholedig fel bo modd gwneud penderfyniadau cadarn. <p>A6 Gwella'r trefniadau ar gyfer rhagfynegi incwm o daliadau drwy gynllunio senarios a dadansoddiadau sensitifrwydd.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2017	Y modd y mae awdurdodau lleol yn ariannu gwasanaethau'r trydydd sector	<p>Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys tri argymhelliad, ac mae'n ofynnol i'r awdurdodau lleol roi sylw i ddau ohonynt. Mae'n ofynnol i Lywodraeth Cymru roi sylw i argymhelliad A3:</p> <p>A1 Er mwyn cael y budd mwyaf o benderfyniadau ariannu, mae angen i awdurdodau lleol a chyrff yn y trydydd sector sicrhau bod ganddynt y trefniadau a'r systemau cywir ar waith i reoli, gwerthuso a mesur eu gwaith gyda'r trydydd sector. Er mwyn helpu awdurdodau lleol a chyrff yn y trydydd sector i ddatblygu eu harferion gwaith, rydym yn argymhell y dylai swyddogion awdurdodau lleol a'r trydydd sector ddefnyddio'r Rhestr wirio i sicrhau bod awdurdodau lleol yn ymgysylltu â'r trydydd sector ac yn gweithio gydag ef yn ef feithiol i wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hunanwerthuso cyfranogiad a threfniadau rheoli, perfformiad ac arfer presennol y trydydd sector; • nodi lle mae angen gwella trefniadau cydweithio; a • drafftio cynllun gweithredu i fynd i'r afael â'r bylchau a'r gwendidau a nodwyd drwy'r ymarfer hunanwerthuso a'i roi ar waith. <p>A2 Mae trefniadau rheoli perfformiad gwael hefyd yn gwanhau atebolrwydd ac yn cyfyngu ar y gallu i graffu ar weithgarwch a pherfformiad y trydydd sector yn effeithiol. Er mwyn atgyfnerthu trefniadau goruchwyllo ar gyfer y trydydd sector, rydym yn argymhell y dylai aelodau etholedig graffu ar y rhestr wirio adolygiadau a gwblheir gan swyddogion a herio perfformiad swyddogion a'r awdurdod lleol o ran mynd i'r afael â bylchau a gwendidau yn rheolaidd.</p>

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru